

‘Pæne piger og dumme drenge’

Pædagogik med (den selvfølgelige) forskel som diktat og gennemsnittet som rettesnor – er det særligt smart?

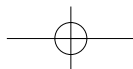
AF DORTHE STAUNÆS

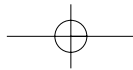
Gad vide, hvilke (subjektiverings-) muligheder der bliver børn til del, når de kategoriseres og udsættes for pædagogik, der er målrettet forestillingen om Det Gennemsnitlige?

E S S A Y

I de sidste år er køn som forskelssættende dynamik i børnehøjde blevet et omdiskuteret emne. Især er skolen skueplads for diverse forestillinger om køn. For nogle år siden var det ‘de stille piger’, der kom i overskrifterne, så blev det ‘de urolige drenge’, dernæst ‘indvandrerdrengenes’ attituder over for kvindelige lærere. På det seneste har det været ‘pigeliggørelsen’ af skolen, den markante rekruttering af drenge til specialundervisningen og pigernes dårlige resultater i PISA-undersøgelsens naturvidenskabelige spørgsmål og drengenes lavere karaktergennemsnit i danskfagene, der fylder avisrubrikker og diskussioner på lærerværelser.

Et af de mere praksisrettede indslag i den seneste bølge er bogen og rækken af foredrag i dens kølvand *Pæne piger og dumme drenge – eller hvorfor er der ingen børn, der opfører sig som de har hjernen til* skrevet af foredragsholder og gymnasielektor i dansk og psykologi, Ann-Elisabeth Knudsen. Bogen sælger, og det gør Knudsens foredrag også.

Skoler i hele landet inviterer deres lærere og forældre til at høre om, hvordan undervisning kan tilrettelægges med udgangspunkt i den hjernedel, der kaldes den frontale cortex og de forskelle, der måtte være imellem Den gennemsnitlige Dreng og Den gennemsnitlige Pige. Tesen er, at pigers frontale cortex når det største volumen tidligere end drenges (piger i gennemsnit = 11 år/drenge = 12.1 år), og derfor, lyder argumentet, skal undervisningen tilrettelægges så den tager højde for denne forskel. Den undervisningsteknologi, Knudsen foreslår, bliver en såkaldt intervalundervisning, hvor drenge og piger adskilles i udvalgte lektioner, og der sættes ind med særlig stimulering i intervaller af 12 minutter. Det kan i forhold til drengene f.eks. være at lave kravlebevægelser og pakke det ind i en leg om jægersoldater, som Knudsen foreslår i et af sine foredrag, "så drengene kan identificere sig med undervisningen".

Der er også eksempler på nye praksisser på skolerne. Med henvisning til Knudsens bog og forestillingerne om hjernens forskellige udvikling hos drenge og piger har en storkøbenhavnsk folkeskole under stor mediedækning besluttet at iværksætte et indskolingsprojekt, der har til formål at få større viden om drenge og pigers hjerne-mæssige udvikling med henblik på at stimulere læringsmiljøet for de to køn og undgå uro i 'nulte' og 'første'. Man opdeler elevgruppen i to grupper et par ugentlig lektioner, arbejder i intervaller med flere sprogstimulerende øvelser for drengene samt sætter ind med en særlig indsats i forhold til at styrke de sociale og personlige kompetencer hos pigerne. Her er en skole, der ikke er blind over for (kønnet) forskellighed, som prioriterer ressourcer til udviklingsprojekter, og som bruger forskning til at udvikle praksis med.

HVORFOR 'DUMME DRENGE' OG 'PÆNE PIGER' FALDER I GOD JORD

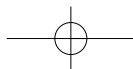
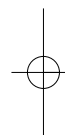
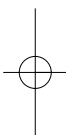
Når en bog og interventionsteknologi fal-

der i så god jord kalder det på granskning. En granskning kunne være en gennemgang af det videnskabelige grundlag. Det er lidt upassende at vurdere en debatbog ud fra videnskabelige standarder, men når selv samme debatbog, foredrag og de projekter, der følger i kølvandet, hævder at være videnskabelig funderet bliver det lidt mere tricky. Overvejelser af den type er derfor placeret i en slutnote.¹ Men populariteten kalder også på en anden slags granskning, nemlig af de forestillinger om køn, der ligger i tænkningen, og det kalder på overvejelser over, hvilke (uintenderede) konsekvenser teknologien får for, hvilke sociale koreografier der kan opføres i læringsmiljøet.

Populariteten kan skyldes at selvfølgheden bruges som argument. Bogen og dens forslag til teknologier taler ind nogle af dagligdagens common sense forståelser. Der bruges et lettilgængeligt sprog med de ord, vi jonglerer med i hverdagen; drenge og piger, hjerner og forskelle, og der krydres med sjove anekdoter om 'tøsefnidder' og 'testosteronbomber', som Knudsen kalder det.

Populariteten kan måske skyldes, at denne teknologi ikke fremsætter ønsker, der ikke kan opfyldes. Der er forhold i skolen, der afkræver handling som f.eks. dårlige PISA-resultater, trætte skolelærere, krævende forældre, krav om national opkvalificering af især læse- og regnekundskaberne. Og så er der børn, der skal undervises og udvikles. Forskellige slags børn. Synligt forskellige slags børn. Børn med kønnede og etnisk-racialiserede kropsoverflader, der markerer forskellighed: Nogle med tissemand og tissekoner, nogle i hvide varianter, andre i sorte, brune og fregnede udgaver. Nogle med små hjernevolumener og nogle med større.

Der foreslås et svar, der forholdsvis let kan realiseres inden for de økonomiske og strukturelle rammer, folkeskolen i dag er underlagt. Der ønskes ikke flere penge, ikke nye mere tidssvarende klasseværelser, ikke efteruddannelse, ikke radikal refleksivitet

over eller omstrukturering af læringsrummet. Der gives i stedet et konkret redskab til at løse de dilemmaer lærere og ledere står i hver dag, og som kredser omkring nationale standarder, larm, uro og forskelle på børn: Del dem op efter deres tegn på kroppe; giv dem etiketter som 'dum' og 'pæn'. Problemet sidder i barnet, og forskelle er sedimenterede i og på kroppene. Så hvis vi holddeler efter kroppe og dernæst flytter rundt på disse kroppe, så løser vi problemet, synes tanken at være. Her er der en parallel til den tænkning, der får nogle politikere til at foreslå, at elever med etnisk minoritetsbaggrund 'busses' over i andre skoledistrikter.

UINTENDEREDE KONSEKVENSER

Det er jo godt, at man har fået øje for, at børn/mennesker er forskellige, at kroppe er forskellige. Både inden i og uden på. Og det er godt, at man prioriterer en pædagogisk indsats, der tager højde for forskellighed. Men gad vide, om der er elementer i teknologien, som forstærker det problem, man gerne ville løse? Og gad vide, hvilke (subjektiverings)muligheder bliver der børn til del, når de kategoriseres som henholdsvis 'pæn pige' og 'dum dreng' og udsættes for pædagogik, der er målrettet (forestillinger om) Det Gennemsnitlige? Et par foreløbige overvejelser over de spørgsmål vil lyde som følger:

Når kønsopdelt undervisning i intervaller virker, kan det være, at det slet ikke handler om hjerner. Men om at traditionelle hierarkier blandt drenge og piger forstyrres, når undervisningen gøres anderledes. Kønsopdelingen kan f.eks. betyde, at det sociale liv, som undervisningen foregår i, får nogle lidt andre foki. Der er måske energi til overs til det faglige. Energi som i en kønsblandet sammenhæng anvendes til at profilere sig i forhold til ikke at være ligesom det modsatte køn eller at være attraktiv for det modsatte køn. Drengene får måske også adgang til et større repertoire af mulige måder at være

menneske på og gøre maskulinitet i forhold til, når der ikke er piger til stede, man skal optræde som forskellig fra og som rigtige dreng – dvs. sej, hård, smart, sporty, heteroseksuelle etc. – i forhold til. Og omvendt for pigernes vedkommende vil der måske være flere legitime måder at gøre femininitet på, når afgrænsningen ikke handler om ikke at blive for drenget eller for ikke- (hetero)attraktiv.

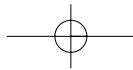
KATEGORI-INTERSEKTIONER

Den binære kønskategori-optik kan skygge for elevers individuelle forudsætninger, erfaringer og behov. Der kan være individuelle forskelle, der ikke gribes gennem et fokus på køn. Optikken stereotypiserer eleverne og det stemmer ikke overens med folkeskolelovens vægtning på den enkelte elevs synlighed som enkeltstående. Det er ikke individuelt synliggende at blive fastspændt til en prædefineret kategori, og at få sine handlinger og behov forstået udelukkende inden for det repertoire denne kategori åbner.

Her skal man ikke forledes til blot at tænke individualitet. Et ensidigt fokus på individualitet virker heller ikke. Ligesom med et ensidigt fokus på køn lukker det, hvis man kun ser individualitet.

Man kan overse, hvordan andre forskels-sættende dynamikker og kategorier medskaber de måder, man konkret kan blive til. Når man har fået øje for, at der er forskel på elever, kan der være en pointe i at 'stiple' understregningen af køn og individualitet og lede efter flere og sammenfiltrede ('intersectende') forskelle. Når man kun ser elever ud fra en lukket, binær kønskategori indsnævrer man det, man ser. Det kan være en øjenåbner, men det kan skygge for at andre og krydsende kategorier, som f.eks. de traditionelle kategorier som etnicitet, race, klasse, men også mere lokale kategorier som f.eks. 'Åskolens gode elev'.

Eksempelvis får en del drenge problemer i skolen, fordi de er sat i en besværlig klem-

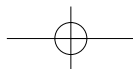
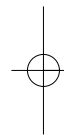
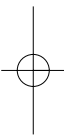

me imellem skolens forestilling om den gode elev og så omgivelsernes forventninger om den rette maskulinitetsgørelse. Drengene skal være hårde, seje, hurtige, konkurrence-lystne, frække og 'performe' en vis afstandstagen over for lektiearbejde og stillesiddende aktiviteter og dermed være 'dumme'. En Christian der sidder uroligt på stolen, hænger i gardinerne og fjoller med pigerne omtales som en 'rigtig dreng', hvorimod en Niels der sidder og læser i historiebogen er 'kedelig'. Det er en diskurs, eleverne forsøger at konformere til, når de lærer den at kende. Og det er også en diskurs om elever som jægersoldat, der laver kravlebevægelser, kan være med til at forstærke. Knudsens intervaltrænende jægersoldater i puslingekrop fastholdes i de kategorier, de nu engang er tiltænkt. På den måde skaber pædagogikkens kønsstereotyper et stærkt pres på elever i retningen af også at blive og forblive, som disse stereotyper udpeger dem. Det sætter drengene i et alvorligt krydspres, og de bliver en art gidsler for måden at organisere skolerummet på. De bliver hvervet til nogle paradoksale subjektiveringsprocesser, hvor de på den ene side skal honorere de faglige krav, men på den anden side leve en ballademager-kategori for at blive genkendt som rigtig dreng. Projekter af den art kan altså komme til at producere en uhensigtsmæssig og meget smal maskulinitet i forhold til deres eget formål. Sådant en heteronormativ diskursivering af eleverne kan være med til at kreere en ligeså heteronormativ korridor-kultur, hvor elever, der gør femininitet, men især maskulinitet på andre måde end de allerede hegemoniske kaldes 'bøssesvin' eller 'homofjæs' – og jo, den form for eksklusion under henvisning til seksuel afvigelse finder også sted blandt eleverne i indskolingen.

HVAD NU?

Kønsopdelt undervisning ophæver periodisk forpligtelsen til gensidig kønsmæssig profilering i elevgruppen – men samtidig

understreger den, at identitet er et enten-eller-tema. Der findes drenge og piger, og man kan gruppere sig efter dette. Dermed forpligtes eleverne på en binær forskellighed, som måske egentlig ikke rammer dem, der hvor de også kan være. Der findes piger, som ikke er identiske med de prototypiske billeder. På hvilken måde ser og forstår man de piger, hvis de absolut skal være 'rigtige piger' på grund af fokus på kønsforskelle? Hvad gør man med børn, der viser sig ikke at passe ind i normalfordelingen, når diversiteten er afløst og erstattet af gennemsnit og afvigelsestænkning? Der findes jo drenge, der godt kan koncentrere sig og læse, som ikke behøver at røre sig specielt meget fysisk for at få et fagligt udbytte af en skoledag. Hvordan ser og rummer skolen dem, hvis man forstærker billedet af, hvordan (rigtige) drenge er? Bliver de 'kedelige' og glemte? Det går nok fint med piger i lyserødt, der leger med Bratch-dukke, men hvad gør vi med Sofie og Alvina, der hænger oppe i gardinerne i hver time, og Leonora der har kastet sig ud i en voldsom leg med *Harry Potter og fangen fra Azkaban* alias Muhammed og Cecilie? Og hvad med Albert og Khalid der sidder og læser *W.I.T.C.H.* i slutningen af første klasse – skal de også intervalundervises i 12 minutter ud fra begrundelsen om, at de ikke kan koncentrere sig? Får lærerne gode nok redskaber til at håndtere, ja endog se dem, der falder uden for det tokønnede mønster, og dem som ikke falder til rette inden for smalle gennemsnitskategorier? Gad vide om lærere og forældre får det, de ønsker, når pædagogikken arrangeres rundt om køn som absolut, biologisk forskel og med forestillingen om gennemsnitlige børn fordelt i to kategorier som rettesnor? Hvad nu hvis forskellene er mere omfattende end, at de kan fanges i to (adskilte) kategorier? Og hvad nu hvis forskellene ikke bare sidder i hjernen, men også skabes imellem os? Hvilke værktøjer udstyres skolelærere og ledere så med, når de skal håndtere en mangefacetterede elevgruppe – i utidssvarende klas-

seværelser, for få midler og med ringe efteruddannelse og få støttestrukturer til radikal refleksivitet?

NOTER

1. Det er især men ikke kun Helmut Nyborgs forskning, Knudsen bygger på. Nyborg har længe været omdiskuteret blandt kønsforskere, men også neuro- og kognitionspsykologer er noget betænkelige. Adjunkt Jens Kvorning, Ålborg Universitet, kritiserer f.eks. Nyborgs fysiologiske forskningsprogram for at bygge på et delvist usolidt grundlag, indeholde en del inkonsistens og metodologisk set være tvivlsomt selv inden for et snævert biologisk orienteret psykometrisk paradigme. Ifølge neuropsykologer er der belæg for at sige, at den gennemsnitlige piges frontale korteks når det største volumen tidligere end den gennemsnitlige drengs (piger i gennemsnit = 11 år/dreng = 12.1 år). Dette gælder imidlertid ikke kun den frontale korteks, men stort set hele hjernen. Men man bør lægge mærke til, at drenge og pigers hjerner generelt følger samme udviklingsmønster. Det er ikke indlysende, at hjernens volumen i denne sammenhæng siger meget i sig selv. F.eks. viser undersøgelser også, at drenge/mænds hjerner er signifikant større end pigers/kvindes. Dette hænger nok snarere sammen med det forhold, at mænd/dreng generelt er fysisk større end kvinder/piger, end det afspejler forskelle i f.eks. intelligenskvotient. Altså kan man ikke umiddelbart slutte sig til noget om funktion ud fra forskelle i hjernevolumen. Sidst, men ikke mindst, siger forskellen i modningstidspunkt ikke noget om variabiliteten inden for den enkelte kønskategori. De hjernemæssige forskelle indenfor de to gængse kategorier er større end forskellen mellem de gennemsnitlige kønnede hjerner.

I neuropsykolog-kredse er der uenighed om, hvorvidt man direkte kan slutte sig til noget om adfærd/undervisning ud fra hjernens struktur alene.

Nogle hjerneforskere kobler sig direkte op på den pædagogiske praksis. Andre vil kalde det absurd, når man slutter direkte fra hjernens fysiske indretning til pædagogisk praksis. Samspelet mellem hjernes fysiske og kemiske processers betydning for sociale og psykologiske forhold er for kompleks og rummer så mange 'mellemløbet' og andre påvirkningsfaktorer til en hurtig og farlig pædagogisk kortslutning, vil det lyde fra den fløj. Hjerneforskning kan ikke diktere pædagogikken, men god pædagogik skal tage hensyn til, hvordan hjerner fungerer.

Tak til forskningsleder, cand. psych., ph.d. Christian Gerlach. Learning Lab Denmark, DPU for kyndig assistance.

LITTERATUR

- Giedd, J. N. et al (1999): "Brain Development during childhood and adolescence: a longitudinal MRI study." *Nature neuroscience*. Vol. 2. no. 10, p. 861-863. (<http://neurosci.nature.com>).
- Juelskjær, M. (2002): "Og hjortene brøler i brunsttid." Skov, L.C. (red.): *De røde sko*. Feminisme nu. Tiderne skifter, København.
- Knudsen, A-E. (2003): *Pæne piger og dumme drenge. Hvorfor er der ingen børn der opfører sig som de har hjerne til?* Schönberg, København.
- Kofod, K. (2004): "Den farlige forbindelse." *Quarterly Online Article*. No. 3.
- Kofoed, J.(2004): *Eleverpli. In- og eksklusionsprocesser blandt børn i skolen*. Ph.d.-Afhandling. Danmarks Pædagogiske Universitet, København.
- Staunæs, D.(2004): *Køn, etnicitet og skoleliv*. Samfundslitteratur, Frederiksberg.
- Søndergaard, DM. (1996): *Tegnet på kroppen. Køn: Koder og konstruktioner blandt unge voksne i Akademia*. Museum Tusulanum, København.

Dette essay er forfattet af Dorthe Staunæs i februar 2005. Dele af essayet har i en omskrevet version været bragt som kronik i Politiken i maj 2005 under et større forfatterkollektiv bestående af Dorthe Staunæs, Jette Kofod, Dorte Marie Søndergaard, Sarah Højgaard Cawood, Anne Maj Nielsen, Lene Myong Petersen, Line Lerche Mørck, Grethe Kragh-Müller, Cathrine Hasse, Malou Juelskjær, alle forskere ved forskningsenheden for Subjektivering, Køn og Diversitet ved Danmarks Pædagogiske Universitet.

Dorthe Staunæs, ph.d.
lektor ved Institut for Pædagogisk Psykologi
Danmarks Pædagogiske Universitet